

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

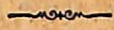
Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՅԱՐԳ ՄԵՍԷԼԷՍԻ

ՎԷ ԱՆՐՆ ՀԱԼԼԻՅԼԷ ՊԻԹԻՒՆ ԱԼԷՄ Ի
ԻՆՍԱՆԻՅԵԹ ԻԶԻՒՆ ՀՈՒՍՈՒԼԷ ԿԵԼԷՃԵՔ ՍԷՄԵՐԷ

Ճէնապը Հազգ՝ միլէլի գատիմէյի պիղղաթ քէնտիսի
իտարէ էյլէմիչ օլտուղունտան՝ շիմտիքի հիւքիւմէթլէրին
րէվիչի հայաթ ու անվալինտէ տախի անըն հիչ պիր ալա-
գասը օլմատըղընը ֆարզ էյլէմէք ազլա մուվաֆըզ տէյիլ
տիր: Անըն մագսէտի ասլա թէպտիլ օլմամըշտըր: անճագ
պէնի ատէմ՝ Ալլանը ազլիմ իւշչանըն էլիէվմ հիւքիւմէթի
պէշէրիյէ իւղէրինէ հիւքմ էթմէքտէ իտիկինի վէ տէվ-
լէթլէրի քէնտի էֆքեարը մէքթումէսինէ վէ հիյաթը
հայրէթ էֆգասընա խըզմէթ էթտիրմէքտէ օլտուղունու
ունութմուշ եախօտ շու հալէ ինանմագ իսթէմէմէքտէ
պուլունմըշ տըր:

Քիւթիւպը մուգատտէսէնին իւչ մուխթէլիֆ գըսըմ-
լարը թիւրք հիւքիւմէթինէ հասը էտիլմիշլէրտիր: Վէ
իչպու րիսալէյի եազմագտան եէկէանէ մագսէտիմիզ իսէ,
մէզքիւր ֆըզրալարը նագարը ինսաֆը իպրէթլէ թէտգիզ
ու միւթալաա էտէրէք Րապպըն վագթը հազըր իչիւն
անլէր վասըթասըյլէ վէրմիչ օլտըղը տէրսլէրի զահրէ
չըզարմագ տըր:

Թէվարիթէ նագարէն՝ Վահի քիթապընըն գափան-
տըղը զէմանտա, եանի Հազրէթի Իսանըն 98 ինճի սէնէ-
սինտէ մունթագամ միլլէթ օլարագ եալընըզ Րօմա իմիէ-
րաթօրըղը մէվճուտ իտի քի, հիւքիւմէթի մէզքիւրէ

պիւթիւն ճիւղն լէ հէր գէման իշիւն ձէնասը Հաղղըն գուրմուշ օլտըը մագսէտէրինին լէ հաղղըլամըշ օլտըը իշէրինին սայքի մէրքէզի իտի:

Այլասքեարմըղըն տօղտուղու գէման Բօմա իմիէ-րաթօրու Չէզար-Օկիւսթ քիւրէի արղըն թահրիի նու-ֆուսընը էմը էյլէմիշ իտի: Վէ Գրիստոս Եէհուտիսթանըն բօմալը վալիսինին հիւքմիլէ սալպ էտիլմիշ, լէ հիւքիւ-մէթին մարիֆէթիլէ մէօնրլէնմիշ օլան մէզարա բօմալը ասքէրլէր պէքճիւք էթմիշլէրտի: Պիւնաէն ալէյն Բօմա, տիւնեանըն էն պէօլիւք հիւքիւմէթի, ձէնասը Հաղղըն իլթիդամ էյլէտիլի տալասընըն մէրքէզի, լէ հէր ան պիւթիւն ճիւղն օլան մագսէտիսին հուսուլ փէզիթ օլաճագ մանալի պուլունմասը հասէպիլլէ Ահաթ ձէտիս փէյզամպէրիլքէրի էվլէլ էմիրտէ պիթթապ անըն իլէ մէշղուլ օլաճագլար, լէ պիլա չիւպէ պատէնու մէզքիւր նուպուլվլէթլէր իլա նիհայէ անա խալէֆ օլան միլլէթ-լէրտէն պահս իտէճէքլէր տի:

Եհէի պօրուլար.

Չէմանը էվայիլտէ Սլլահ Բարիլմըն ինգըրաղընը լէ մէզքիւր հիւքիւմէթին եէրինէ Մատի լէ Յարսի հիւ-քիւմէթլէրինին կէչէճէյինի ագտէմճէ պիլտիլմիշ իտի:

Քէզալիք Յարսի հիւքիւմէթինին տալի գէվալըլա անըն եէրինէ Եուսան հիւքիւմէթինին գայիմ օլարազ քէս-պի թէվէսսիւ էյլէյէճէյինի, լէ իհայէթ պու հիւքիւմէ-թինտէ բօմալըլարըն էլինէ տիւշէճէյինի պիլտիլմիշ իտի: Ախըր գէմանլարտա քէնտի իլհամաթը իլահիյէսի քիթա-պընը խիթամիթէղլըր էլէմէզտէն էվլէլ, Բօմա հիւքիւմէ-թինին եէրինէ, հանկի հիւքիւմէթին գայիմ օլաճաղընը պէյան էյլէմիշտի: Իչտու իլհամաթ մէզքիւր աղիմ Բօմա

իմիէրաթօրըղընըն թագսիմիսին մուհիմմ վագապարընա իշարէթ օլուպ, Վահի քիթապընսա մուհարրէր պուլունան եէտի պօրուլար վասըթասըլա թասէիլը էտիլմիշ տի:

Պօրու սալէն մուհարէպէյէլէ ալամէթ օլտուղունտան, եէտի պօրուլարըն մուհարէպէյէլէ իմա էյլէտիլքէրի թէ-խաթթուր էտիլիլ: Բօմա իմիէրաթօրուղու մէրքէզ պու-լունմասը միւնասէպէթիլլէ մէզքիւր մուհարէպէյէլէրին Բօմա հիւքիւմէթի տայիլքէսինտէ վուգու պուլմալարը լազըմ կէլիլ: Էվլէլքի տէօրթ պօրուլար Բօմանըն դարպ իմիէրաթօրուղունուն տիւշմէսինի իխպար էթտիլքէրի կիպի, պէշինճի լէ ալթընճը պօրուլար տախի Բօմանըն շարդ իմիէրաթօրուղունուն սուրէթի խարապիլլէթինի պիլտիլիլլէր: Եէտինճի պօրու իսէ պիլիմէլէ գէմիլի միլ-լէթլէրին տիւշմէսինի թասլիլը էտեր: Վահիսին սէքի-զինճի լէ տօքուղունճը պասլարընը ծնպիլիլլէր պասըն 15 տէն 19 ընճը լէ օն ալթընճը պասըն 18 տէն 20 ինճի ալթըլլէրիլլէ թաթպիլի էյլէյէրէք օգուհան քիմսէ պիւ-սուհուլէ անլայա պիլիլը քի եէտինճի պօրու տիւնեամը-ղըն թարիլիլլէ նիհայէթ վէրիլ:

Ճիպլիլլէրն « Բօմա իմիէրաթօրուղունուն գէվալ վէ խարապիլլէրի » նամ թարիլի քիթապընտա կէօրիլլէն կօթլարըն, Վանտալարըն, ձիւնպէրին, թիւրքլէրին, լէ Միւսլիման արապլարըն անվալը իլք ալթը պօրուլարը միւքէմէլ սուրէթտէ թէվալիլը էյլէր: Վահիսին սէքի-զինճի պասընտա մէզքիւր իլք պօրուլարըն գըրաաթըն-տա գայէթլէ միւհիպի էսէֆ հալլէր կէօրիլլէր: Լաքին սօնրաքի իւշ պօրուլար էվլէլքիլլէրտէն փէք զիյատէ տէշէթլի օլմալըտըր, չիւնքի պու շէլի պիլլէ իլհամը Բապպանի էն միւնասիպ լէ հիւգնէնկիլ սըֆէթի շամիլ պուլունան « վայ » քէլիմէսիլլէ իխպար էյլէմէքտէ տի:

« Վէ կէօրտիւմ, վէ պիր մէլէյին սէմա օրթարնտա ուչուպ, եիւքսէք սէսլէ՝ օլ չալաճագ օլան իւչ մէլէյին պագի գալան սէտալարը սէպէպինտէն վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ եէր իւզէրինտէ սաքին օլանլարա աէտիյինի իշիթտիմ: »

Կէրէք Յիւզուվկէք, վէ կէրէք քարիս մուճէպիճճէ

Թիւրք հիւսիւմէքիճին իպրիսաի գուհուր:

Պէշինճի պօրու, եանի պիրինճի վայ, հիւքիւմէթի Մուհամմէտիյէնին պիտայէթ վէ թէգատտիւմիւնիւ պիլտիրիպ ճիպպօնըն Ռոմա իմփէրաթօրլուղուճուն զեվալ վէ խարապիյէթի նամ էսէրինին 50 վէ 51 ինճի պապլարը տախի իշպու նիւպիւվկէթին իթմամ օլունտուղունու թարիխի շէհատէթ իլէ սէրահաթէն թաստիգ էյլէրլէր: Վահինին 9, 1—4, 7, 8, այէթլէրինի՝ մէզքիւր թարիխին կէօսթէրտիկի իքի պապլարըլէ թաթպիգ էտէրէք օգուչան զաթ՝ պիրինին տիկէրինի իքմալ էյլէտինի մութլագա կէօրէճէք տիր: Էզ ճիւմլէ Վահինին 9, 4 վէ ճիպպօնըն 51 ինճի պապլընըն 10 ընճը Փըզրասը պուգապիլտէն տիր: Սուհուլէթլէ կէօրիւլէճէյի վէճիլէ զիքր օլունան Փըզրա՝ տինի մուհամմէտինին գուհուրընը իմա էյլէր: Մէզքիւր պապլըն պէշինճի այէթինտէ ինսանլարա գարար վէրմէք իշիւն պէշ մահ միւտտէթ վէրիլմիշ տիր. եանի եիւզ էլլի կիւն, եախօտ թէվսիրի նիւպիւվկէթլէրին թարիֆի իշիւն վէրիլէն գաիտէ մուճէպինճէ պիր կիւն պիր սէնէ հիսապ օլունարագ, (Եզեկ. 4, 6) եիւզ էլլի սէնէ — վէ սարլ չար ճիհէթի երզըպ եագմալարը իւզէրլէրինտէ պիր փատիշահ նասպ օլունմասը թարիխինտէն պէտ էտէր, զիրա Քէլամ Ուլլահ « Պունլար իւզէրինէ փատիշահ վար տըր, եանի հավիյէնին մէլէյի, անըն իսմի տախի իպրանիճէ Ապատտօն, վէ

եունանիճէ Աքօլեօն տըր» տէյու պուլուրուր: Վահի 9, 11: « Ափօլեօն » խարապ էտիճի մանասընտա տըր: Նիւպուվկէթի զապթ ու իշղալ էյլէյէն Ռոմա իմփէրաթօրլուղու՝ « խարապ էտիճինին » գուլմուհա տիւչար օլաճագ տէյու տախի զիքր օլունան իմփէրաթօրլըք եախօտ անըն պագըյէսի տիր:

Միւվէրիխի մէրգում պունլարըն փատիշահլարը պուլունմատըրը մուգատտէմքի պիր վագըթտան պահս էտէրէք տէյօր քի « միւլէթլէրին իշպու խարապիյէթի էսնասընտա զաթէն Եիւնանիլէր վէ Լաթինլէր արասընտա թագսիմ օլունմուշ պուլունան Ռոմա իմփէրաթօրլուղունուն մուհաֆագա օլունմասը շայանը թէաճճիւպ տիր:

Լաքին պաշարընտա պիր փատիշահ օլուպտա խարապ էտիճիլիք սըֆաթը իլէ միւթթապթ պուլունտըրլարը անտէ, մէզքիւր Ռոմա իմփէրաթօրլուղու տախի էլլէրինտէն գուրթուլմայաճագ իտի Պինաէն ալէն միւվէրիխի աթիտէքի Փըզրայը շու մանալը սուրէթտէ տէվամ էյլէր:

« Թարիխի միլատըն 1299 սէնէսինին շէհրի հագիւրանընըն եիկիրմի եէտինճի կիւնիւ Օսման իլք աէֆա օլարագ իզմիր թօփրաղընա հիւճիւմ էյլէտի, վէ պու պապտէ թարիխին միւթապագաթը գարիպէսինէ նագարէն մէզքիւր ճանվէրին խարապ էտիճի գուվկէթինին ազ վագըթ իշինտէ պէօյիւմէսինտէ պիր հիքմէթ օլտուղու վարիտի խաթր օլուր: »

Պալատաքի Փըզրանըն պագը նօղթալարը շայանը թիզքեար տըր:

1. Միւսիւման հիւքիւմէթինին տաղընըգ շիւպէլէրինի պիր եէրէ ճէմէտէրէք գուվկէթլի պիր տէվէթ

Թէսիսինէ մուգաճիւղազ օլան իւք հիւքիւմտար Օսման օլմաղլէ թիւրք հիւքիւմէթինէ « տէվլէթի Օսմանիյէ » նամը վէրիւմիչ աիր վէ նիւպուվէթտէ գիքը օլունան փասիչան տախի Օսմանը իմա էյլէր:

2. Միւվէրբիսին « ճանվէրին խարապ Էսիհի գուվ-վէթի » Էֆատէսի շայանը տիգգաթ տըր, վէ նիւպուվ-վէթտէ գիքը օլունան սըֆաթը մախսուսէ պուրատա թաստըզ օլունուր:

3. Միւպէշչիբի մէրգոււմ, « քարիխին դարիպ միւ-քապագաքը » իւզէրինէ իւրար էյլէյէրէք քէսպի մալիւ մաթ իչիւն միւրաճաւթ էյլէմիչ օլտուղու էվրազը աւ-լիյէյէրտէ մէզքիւր թարիսի օ տէրէճէ միւքէմմէլ սու-րէթտէ մուհարրէր պուլմուշ տըր քի, պուրատա գիքը էյլէմէք վիւգիւմի էշէտտինի հիսս էյլէմիչ տիր: Լաքին ձէնապը Հագգըն միւլէթ վէ տէվլէթլէրին րէվիշ վէ հարէքէթլէրի հագգընտա ճէլիլ մագսէտլէրի պուլուն-տըղընը իթիրաֆ՝ վէ պունլարըն իւզէրլէրինէ պիր փա-տիչան նասալ օլունտուղու թարիխտէն իթիպարէն մու-այյէն պիր մագսէտէ խըղմէթ էթմէք իւզընէ անլէրէ եիւզ էլլի սէնէ պիր միւտտէթ վէրիւմիչ օլմասընա սըգգաթ էտէնլէր թարիխլէրին ճիտտի միւհթէվիյաթընա թէաճ-ճիւպ էտէճէք հիչ պիր հալ կէօրմէղլէր:

Թամմ կիւնիւնէ Ինրա օլունան պիր ցիւպուվէր:

Ինասնլարա զարար վէրմէք իչիւն անլէրէ վէրիլէն եիւզ էլլի սէնէլիք վայ միւտտէթի 1299 սէնէսինին Յուլիս 27 սինտէ պաշլայըպ 1449 սէնէսինին Յուլիս 27 սինտէ խիթամ պուլուր: Քէլամ Ուլլան շէօյլէճէ տէվաւմ էյլէր. « պիրինճի վայ կէչաի. իշտէ պունտան սօնրա իքի վայ տահա կէլիր: » Շիմտի սաիր խարապ էսիճիլէր տա-խի զուհուր էտէճէք տիր. « Վէ ալթընճը մէլէք պօրու

չալտըրտա, Ալլահըն հուզուրընտա օլան ալթուն մէզ-պահըն տէօրթ պույնուզընտան կէլէն պիր սէն իշիթտիւմ քի էլինտէ պօրու օլան ալթընճը մէլէյէ տէր իտի. Օլ պէօլուք Յրաթ ըրմաղընտա պաղլը օլան տէօրթ մէլէյէ չէօզ: Վէ ատէմլէրին իւշտէ պիրինի էօլտիւրմէք իւզընէ սաաթ, վէ կիւն վէ այ վէ սէնէ իւլուն հաղըրլանմըչ օլան օլ տէօրթ մէլէք չէօզիւլտիւ: »

Պիր սաաթ, պիր կիւն, պիր այ, վէ պիր սէնէ: Քի-թապը մուգատտէսին թայինի իւզընէ պիր այ օթուզ կիւն հիսապ օլունարազ պիր սէնէ իւշ եիւզ ալթմըչ կիւնէ, վէ պիր կիւնիւ պիր սէնէ հիսապ էտէրէք 360 սէնէյէ իպ-լազ օլուր: Պիր այ՝ Էանի օթուզ կիւն օթուզ սէնէյէ, վէ պիր կիւն պիր սէնէյէ մուգապիլ օլուպ ճէման 391 սէնէյէ պալիզ օլուր: 1449 սէնէսինին յուլիս 27 սինտէն իթիպարէն 391 սէնէ պիղի 1840 սէնէսինին յուլիս 27 սինտէ եէթիշտիրիւր: Լաքին կէրիտէ տահա պիր սաաթ վար տըր քի պիր կիւնիւն եիկիրմի տէօրտիւնճի զըսմը տըր: Վէ պիր կիւն պիր սէնէ տէմէք օլտուղընտան պիր սաաթտա սէնէսին եիկիրմի տէօրտիւնճիւ զըսմընա Էանի Օն պեօ կիւնէ մուգապիլ տիր: Յուլիս 27 սինին իւզէրինէ օն պէչ կիւն զամմ օլունուր իսէ օզօտոս 11 է վասըլ օլունուր: Պինապէրին պիր սաաթ, պիր կիւն, պիր այ, վէ պիր սէնէ միւտտէթի 1840 սէնէսինին օզօտոս 11 կնտէ խիթամ պուլուր քի՝ իշթէ տէվլէթի Օսմանիյէսին գուվլէթ վէ իսթիզլալիյէթի զաթիյէսի օ կիւնէ գատար պաղի գալաճագ իտի: Յիլվաղի օլ կիւն Օսմանը տէվ-լէթինին իտարէսի, տօլայըտան էվրօփա տէվլէթլէրինին թահթը իտարէսինէ կէչաի: Իշպու հիւքիւմէթին օ ան-տէն պիւ կիւնէ տէկին հալա մէվճուտ օլմասը մաճապ էվրօփա տէվլէթլէրինին մուալէնէթ վէ հիմայէսի սա-յէսիլլէ տիր քի անլէրին վիզայէսի պիտիրիզ պուլուրու-

սա իտի 0՝ 1840 տան պէրու չօգտան մանվ օլմուչ պիթ-
միչ իտի Լճնորատաքի էրմէնի շիրքէթի մարիֆէթիյէ
էրմէնի վէ թիւրք մէսէլէսի հազգընտա գարիպէն թապ
էտիլէն ըիսալէնին 17 ինճի սահիֆէսինտէ մէսէլէի մէզ-
քիւրէտէ Ինկիլթէրրանըն իթթիսազ էյլէտիյի մէսլէք
իւզէրինէ պէր վէչի աթի մուհարրէր տիր:

« Թիւրքիանըն եափտըլը իշլէրէ պիզ մէսուլըզ:
Պիհազգըն միւսթահազգ օլտուղու ճէզատան անը ազալլի
իքի տէֆա պիզ գուրթարտըզ: Ալթմըշ սէնէ մուգատ-
տէմ, եանի 1829 տա Բուսլար Տէր Սաատէթէ կիրիպ-
տէ նի՛չիւն Օսմանլը հիւքիւմէթինէ նիհայէթ վէրմէտի-
լէր տէյու Տիւք Ուէլլինկթըն չօք թէէսսիւֆ էթմիշտիր:
1853 վէ 1878 տէ մանվ իտիլմէտիյի իչիւն պիզ տահա
զիյատէ էսէֆ էթմէլլիյիզ: Իշպու սօն իքի տէֆասընտան
տախի անը գուրթարմազ իչիւն պիզ միւտախէլէ էյլէ-
մէսէիտիք արթըզ Տէր Սաատէթտէ Սուլթանըն վիճուտի
պուլունմայաճազ իտի:

Մէզքիւր ըիսալէնին այնի սահիֆէսինտէ Տիւք
տ՝Արկիլին ազտէմճէ Թայվզ ճէրիտէսինտէ թապ էթտիր-
միչ օլտուղու պիր պէնտինին աթիտէքի ֆըզրալարը
տախի միւնտէրիճտիր:

« 1853 տէն պէրու Ինկիլթէրրա Թիւրքիայը թէք-
միլ խարապիյէթտէն լա ազալլ իքի տէֆա գուրթարմըշ
տըր տէմէքլէ միւպալաղա էթմիչ օլմայըզ:

Թիւրքիանըն էլան միւսթազիլ պիր հիւքիւմէթ սը-
րասընտա պուլունմասը պիզիմ միւտախէլէմիլ սայէսին-
տէ տիր: Իշպու իքի տէֆատա տախի Օսմանլը հիւքիւ-
մէթինին պազասը խուսուսընտա էվրօփա տէվլէթլէրինի
պիզէ հէմէֆքեար էյլէտիք: »

Իշպու թէպլիղաթը մուսատտազայը մէյտանա չը-

գարմամըլլա մադաէտիմիզ Ինկիլթէրրա վէ եախօտ
սաիր պիր տէվլէթի թաղիպ էթմէք օլմայըպ անճազ
1840 սէնէսինտէն պէրու Օսմանլը հիւքիւմէթինին պէր
հայաթ գալմասը տէյիլ պիզղաթ քէնտի գուլվէթիյէ,
իլլա էվրօփա տէվլէթլէրինին մուսալէնէթ վէ սիյանէ-
թիյէ իտիկինի իսպաթ էյլէմէք տիր: Իշպու հազիզաթա
իսթիհաստէն մէզքիւր ըիսալէ պիհազգլին շուճու տախի
իլալէ էտիյօր:

« Օսմանլը հիւքիւմէթինտէն պահս օլունտուղըն-
տա անըն իչիւն Ամէրիգա եախօտ Հօլանտա հիւքիւ-
մէթլէրի մազամընտա պիր հիւքիւմէթ տիր տէմէք
եախօտ գապուլ էթմէք միւմքին տէյիլ տիր: Հիւքիւմէթի
մէզքիւրէ պիզղաթ տէվլէթլէր թարաֆընտան քէնտի
մէնֆաթաթլարը հիսասընտա պազի սազլանըլմըշ, վէ ան-
համէ վասիթասիյլէ հըֆիլ էտիլմիշ օլան սունի (եախիմ)
պիր թէսիս տիր: »

Իմտի 1840 սէնէսինին օգօստտընըն 11 ինճի կիւնիւ
Օսմանլը հիւքիւմէթինէ թէվտի օլունան խրամէթին
իճրատը իչիւն թային օլունան միւտտէթին խիթամ
պուլտուղու կիւն օլտու. վէ եէվմի մէզքիւրտէ ալթընճը
պօրու սիւքիւթ էթմիչ վէ իքինճի վայ կէչմիշ իտի:
Եէտինճի պօրու եանի իւչիւնճիւ վայ իչիւն պէր վէճհի
աթի եազըլմըշ տըր. « Իքինճի վայ կէչտի, իշթէ իւ-
չիւնճիւ վայ թէզ կէլիր՝ Վէ եէտինճի մէլէք պօրու չալ-
տըզտա Տիւնեանըն մէմալիքի Բազպըմըզըն վէ Մէսի-
հինին օլտու, վէ էպէտ-իւլ-ապատ սալթանաթ էտէճէք
տիր՝ տէյէրէք սէմատա պէօլիւք սէտալար վուգու պուլ-
տու: Վէ Ալլահըն հուզուրընտա քէնտի թախթլարը իւզէ-
րինտէ օթուրան օլ եիկիրմի տէօրթ իլսթիյար եիւզ իւս-
թիւ գափանտըլար, վէ Ալլահս սէճտէ գըլըպ տէտիլէր

քի Եա մէվճուտ օլան վէ օլմուշ վէ օլաճագ վէ հէր չէյէ գատիր Բապպ Ալլահ, սանա շիւքը էտէրիզ քի գուտրէթի ազիմինի ալըպ սալթանաթ էթտինս։ Վէ թա-
 րիֆէլէր զազապլանտըլար, սէնին զազապըն տախի կէլ-
 տի։ Վէ էօլիւլէրին հիւքմ օլունաճագը վագըթ, վէ սէ-
 նին գուլլարըն փէյզամպէրլէրէ վէ մու գատտէպէրէ, վէ
 սէնին իսմինտէն գօրգան քիւչիւքլէրէ վէ պէօյիւքլէրէ
 էճը վէրմէնին, վէ գէմինի խարապ էտէնլէրի խարապ
 էթմէնին վագթը կէլտի։ Վէ սէմատա Ալլահըն հէյքէլի
 աչըրըպ, հէյքէլինտէ անըն թապուլ իւլ անտը կէօրիւն-
 տիւ։ Վէ շիմշէքլէր, վէ սէտալար, վէ կէօք կիւրիւլ-
 թիւլէրի, վէ գէլգէլէ վէ պէօյիւք սօլու օլտու։
 Վահի 11, 14—19 :

Եթտինճի պօրուհըն վասֆընտա կէօրիւլէն ալամէթ-
 լէրին հէր պիրի, տիւնեքվի նէանէլէրին նիհայէթ պուլ-
 տուղունու իխպար էյլէր։ Ձիլ հագիգա անլէրի աչըր աչըր
 թէտգիզ էյլէտիյիմիդտէ աթիտէքի հագիգաթլարը պու-
 լուրուզ։

1. Պու տիւնեանըն մէլէքիւթիւ Մէսիին օլուր։
 Անըն հիւքիւմէթի պիզգաթ քէնտի միլքինտէ քէնտի
 քիւրսիսինտէ, վէ պիզգաթ քէնտի գուտրէթիլէ պաշ-
 լար քի օլ հիւքիւմէթ վէ օլ մէլէքիւթէ սալա նիհայէթ
 օլմայաճագ ալը։

2. « Թաիֆէլէր զազապա կէլտիլէր »։ Տէվլէթլէր
 պու հալի թաստիգ էտէրլէր։ Անլէրին հէր պիրի պիրի
 պիրինին հարէքէթի խասիմանէսինտէն գօրգամգատ, վէ
 քէնտիլէրին տախի գանատթ կէթիրմիշ օլտըզարը մի-
 սիլիւ։ տահա չօք վագըթ սիւրէմէյէճէք օլան խուսումէթ
 վէ ատավէթին պիրտէն գուհուրը կիւնիւնտէ եէկտիկէր-
 լէրի ալէհինէ տէհէթ էֆղա մուամէլաթ տա պուլուն-

մագ իւզրէ օլա կէլէն պիւթիւն ճէնտ ու իզտամլարընը
 սարֆ էթմէքտէ, վէ պու պապտէ քէնտիլէրինէ զիյատէ-
 սիլէ չէքէ տիւղէն վէրմէքտէ տիրլէր։ Մահէգա շայէթ
 պիր նօղթատա մուհարէպէ պաշլանըր իսէ արթըզ էօնիւ
 ալընմայարազ ումումի վէ տէհշաթամիզ պիր հէյէճանա
 միւնճէրը օլուր իսէվֆիլլէ, իշպու տէհշէթէնկիլզ վուգու-
 աթա մէյտան վէրմէմէք իշիւն, քեաֆֆէսի տախի զայէթ
 ինթիւաթ քեարանէ տավրանմազտատըրլար։

Տիւնեանըն էն նուֆուլու ճէրիտէլէրինտէն պիրի
 աչըգտան աչըղա սէօյլէմիշ տիր քի թիւքը հիւքիւմէթի-
 նին պու սօն էլլի սէնէ տահա իմթիտաա էթտիրիլմէսինին
 սէպէպիլ զայէթլէ հազըն օլան ումումի պիր մուհարէպէ
 թէհլիքէսինէ գարչը պիր սէտտ մագամընտա պուլուն-
 մասը տըր։ 1895 նոյեմբեր 9 տա Լօրտ Սալըզպըրի
 թարաֆընտան իրատ օլունան պիր նութգըն աթիտէքի
 ճիւմլէլէրինի գարիյուհը քիրամըմըզըն տըզգաթընա արզ
 էտէրիզ։

« Թիւրքիանըն էլլի սէնէտէն պէրու շու շիմտիքի
 շայանը տըզգաթ վագիլէթինտէ պուլունմասընըն սէպէպի
 էլլիօփա տէվլէթլէրինին, խրիսթիան ալէմինին պազար
 սուլի ու սալահը իշիւն հիւքիւմէթի օսմանիյէնին տէ-
 վամընըն լիւզումունա գանաաթ կէթիրմիշ օլմալարըտըր։
 Նըսֆ տէհրտէն պէրու տէվամ էթմէքտէ օլան իշպու
 հիսսիյաթ գանն էթմէմ քի թէպտիլ օլմուշ օլտուն։
 Օսմանը հիւքիւմէթինին խարապիլէթինէ ինթամ էտէ-
 ճէք օլան քեհլիքե եալընըզ հիւքիւմէթի մէգքիւրէնին
 թահթը իտարէսինտէ պուլունան մէմալիքէ աիտ օլմա-
 յըպ օրասան չըգան ալիվ միլիի սաիւրէյէ սախի սիրա-
 յիթի էվթօբանըն էն մեհեհի վէ էն գուվիթիլի ազսամընը
 մուխաթարալը վէ պախի փեհուսանիյէ պիր

իղթիբաւս իլգա էլիբ տիւս գորգուլմագսաւսր: Իշպու-
թէնիլքէյէ մէպնի տիր քի սէլէֆլէրիմիգ Օսմանլը հիւքիւ-
մէթինին թէմամիյէթ վէ իսթիզլալիյէթինիլ անանամէ-
լէրէ բապթ էթմիչլէրտիր, վի իշպու քեհիլիքի էլան
պագի սիր: »

Պալատաքի իպարէլէր հիւպուլվէթին վագիհէն վէ
քեամիլէն իճրա օլունմագտա իտիկիհի իրայէ պիրլէ վէ
«թաիֆէլէր զաղապա կէլմիշ օլտըզլարը» հալտէ եէտին-
ճի պօրու քէնտի աքսը սէտասըլլէ ճիհանըն սարսըլմագտա
օլտուղունու աշիքեարէն պէյան էյլէր: Վէ իշպու տէնչէթ
էֆզա թէնիլքէլէր գարչուսընտա զըրալար, իմիէրա-
թօրլար վէ հիւքմտարլար սուլի ու սէլամէթին պագասը
իչիւն էզճան ու տիլ չալըշմագտա տըրլար:

Պուհրանը ազիմ

3. «Սէնին զաղապըն տախի կէլտի:» Ալլահըն զա-
ղապը սօն «եէտի պէլալար» տա թէքմիլ օլուր. Վահի
15, 1: Մէզքիւր տէնչէթէֆզա հիւքմէլէրին նէ կիպի
չէյլէր օլուպ նէ նէթիճէ հասըլ էյլէտիկի Վահի 16, 1—
21 տէ մուհարրէր տիր. վէ իշպու պէլալար տախի 11ինճի
պապըն 19 ունճու այէթինտէ եէտինճի պօրունուն նիհա-
յէթ պուլտուղու հալ ու մէվգըտա խիթամ պուլուրլար
քի պուտա հագիգաթէն ճիհանըն սօնընտան պաշգա պիր
չէյ տէլիտիր:

4. «Էօլիւլէրին հիւքմ օլընաճաղը վագըթ կէլտի:»
պինաէն ալէյհ, օլ սըրատա, հարպ տէյիլ իլլա Պէչարէթի
էպէտիյէ իլան օլունուր. «հէր միլլէթէ, հէր գապիլէյէ,
հէր լիտանա, վէ հէր գավմա. վէ պիւլէնտ ավագլէ
Ալլահտան գօրգունըզ վէ անա համտ էյլէյիհիզ, զիբա
հիւհիլնիւն սաաքը կիլի, վէ սէմա իլէ զէմինի, վէ

տէնիզի, վէ սուլարըն փունարլարընը խալգ էտէնէ սէճտ
զըլընըզ տէր իտի. » Վահի 14, 6, 7:

5. «Սէնին գուլլարըն փէչղամպէրլէրէ, վէ մուգատ-
տէսլէրէ, վէ սէնին իսմինտէն գօրգան քիւչիւքլէրէ վէ
պէօյիւքլէրէ էճը վէրմէնին վէ զէմինի խարապ էտէնլէրի
խարապ էթմէնին վագթը կէլտի. » Սատըզլարըն էմվաթ-
տան գըյամ էյլէտիքլէրինտէ տիր քի մուգատտէպէր
քէնտի էճըլէրինի ալըրլար: Վէ պու վուգուաթ Բապ-
պըն ճէլալ վէ ինթիչամլա ավտէթինտէ վուգու պուլա-
ճագ տըր: Ջիրա պուչուրուչօր քի «Իշթէ թէզ կէլիբիմ,
վէ հէր քէսէ քէնտի ամէլինէ կէօրէ վէրմէք իչիւն
միւքեաֆաթըմ եանըմտա տըր: » Վահի 22, 12: Շէրիբ-
լէր իտէ Անըն հիւգուլընըն ճէլալընտան հէլաք օլաճագ-
լար ալըր: 2. Սեւ. 1, 7—10:

Պալատա բազղամլար վագ էտէրէք սըրասըլլէ զիբը
էյլէտիյիմիզ վուգուաթըն քեաֆֆէսի՝ 1840 սէնէսինին
օգոստոս 11 ինտէն սօնրա՝ եանի Օսմանլը տէվլէթինին
քէնտի իտարէի միւսթաղիլէսինի զայպ էյլէտիյի, վէ
անըն էվրօիա տէվլէթլէրի թարաֆընտան ումուսի պիր
իղթիչաչա գարչու սէտտ իթթիխազ օլունտուղու կիւն-
տէն սօնրա անգարիպ վուգու պուլաճագլար խտի: Վէ
օ թարիխտէն պու անէ տէկին եարըմ աաքը կէչմիշ
օլտուղընտան, մէզքիւր ազիմ վէ միւհէյիպ վուգուաթըն
պիզէ նէ գատար եագըն պուլունտըզը մէյտանտա տըր:

Միւթալաաթըմըզը տէվամ էյլէյէրէք կէօլլէրիմիզի
Գէլամ Ուլլահըն տիկէր պիր գըսմընա չէվիբիպ կէրէք
թիւրքիա, վէ կէրէք տիւվէլի սաիրէնին շիմտիքի
վաղիյէթլէրիյէ հալը հագը իւզէրինէ քէսպի մալիւմաթ
էյլէյէլիմ:

Դանիելին խայար:

Դանիել փեյղամպէրին 11 ինճի պապընտա « սօն կիւնլէրտէ » գէմինին սէքէնէսի պէյնինտէ վազը օլաճազ վուգուաթլարը մէլէք մէղքիւր փեյղամպէրէ պէյան էյլէյօր: Վէ պիթթապ Դանիելին գէմանընտան պէտ իլէ տիւնեանըն ախրընա վէ էօլիւլէրին զըյամընա գատար նէ վուգու պուլաճաղընը պիլտիրիյօր: Նիւպուվլէթի մէղքիւրէնին օն պիրինճի պապը մէլէյին պէյանաթընըն սըրֆ թէքէրրիւրի տիր:

« Վէ Մատի Դարեհին պիրինճի սէնէսինտէ պէն անը սապիթ զըլմագ վէ գուվլէթլէնտիրմէք իչիւն տուրտըմ: Վէ շիմտի սանա հազիգաթը պէյան էտէճէյիմ. Իշթէ Փարստա (աճէմ) իւչ մէլիք տահա գուհուր էտէճէք (Դամպիս, Ըամէրտիս, վէ Հիսթասպըն օլլու Տարիուս): վէ տէօրտիւնճիւսիւ (Գսէրքսէս) ճիւմլէսինտէն զիյատէ գէնկին օլաճազ տըր, վէ գէնկինլիք սէպէպիլլէ գուվլէթ պուլարըղընտա ճիւմլէյի Եունան հիւքիւմէթի ալէյնինէ թահրիք էտէճէք տիր »: Գսէրքսէս Եունան հիւքիւմէթի իւզէրինէ երւրիւմէք իչիւն պէշ միլիօն ասքէր իլէ Ագ տէնիզի կէշտի:

ՄէլէքԵունանիսթանը զիւր էյլէտիքտէն սօնրա արթըգ Փարս հիւքիւմէթի սէօղիւնիւ պըրագըպ Եունանիսթանըն շու վէճհլէ թարիխինի անտըրըր: « Պատէհու ճէսլպար պիր մէլիք գուհուր էտիպ գուվլէթի ազիմէիլէ հիւքիւմէթ սիւրէճէք (Իսքէնտէրի Ագամ) վէ իսթէտիյինի եպիաճազտըր. (Տանիէլ 8. 20. 21է տախի միւրաճաթ էյլէ) : Վէ գուհուր էթտիյի գէման հիւքիւմէթի գըրըլլպ սէմանըն տէօրթ ըրիւզկեարընա թագսիմ օլուճաճազ. (Դանիէլ 8, 22է տախի պագ), լաքին նէսլինէ օլմայաճազ, հէմտէ անըն սիւրտիւլիւ հիւքիւմէթ կիպի օլմայաճազ, զիրա անըն

հիւքիւմէթի սէօքիւլիւպ անլէրտէն օլմանանլարա վէրիլէճէք տիր»:

Իսքէնտէրին վէֆաթընտան սօնրա, անըն թահթը իտարէսինտէ պուլուճան միւթէատտիտ զօմանտանլար վէ Ֆէննի հարպա աչինա վալիլէր հիւքիւմէթի էօնտէլէրինէ կէչիւրմէք իսթէյէրէք պէօյիւք պիր դարըշըզըզ չըգարտըլար: Վէլհասըլ պիւթիւն մէմալիք տէօրթ զըմա թագսիմ օլուճարագ մէլէյին « Սէմանըն տէօրթ ըրիւզ կեարընա թագսիմ օլուճաճազ » սէօղլէրի իթմամ օլտու: Սեւեկիուս մէմալիքին Սիւրիատան Ինտուս ըրմագընա գատար միւթէտ օլան շարգ ճիճէթինի զապթ էթտի: Քասանտէր Մակետոնիա իլէ Եիւնանիսթանըն զարպ էյալէթլէրինի ետի թասարրուֆընա կէչիւրտի: Լիսիմաքիւս Եիմալ ճիճէթինտէ Բումէլի, վէ Իզմիր հէվալիսինի զապթ ու միւսատէրէ էյլէտի, նասըլ քի շիմտի օլ վազըթ տախի Պիզանս եանի Իսթանպուլ իշպու էյալէթլէրին մէրքէզի ատտ օլուճաճազտա իաիւ: Վէ Պաղոմէոս ճէնուպտա էյալէթի Մըսրիյէյի զապթընա կէչիւրտի:

« Ախըր գեմանսա »

Հիւքիւմէթի Իսքէնտէրիյէնին տէօրթ զըմա թագսիմ օլընաճաղընը պիլտիրտիքտէն սօնրա, մէլէք իքի փատիշահլըք, եանի ճէնուպ իլէ շիմալ փատիշահլարը իւզէրինէ աթֆը նիկեահ էտէրէք, 5 — 14 այթլէրտէ մահա իշպու իքի փատիշահլըզարըն թարիխլէրինտէ շայանը տըգաթ վուգուաթլարտան պահս էտէր: Բօմա հիւքիւմէթինի թասվիր էտէն « ճէսլպարլար » 14 ինճի այթթտէ մէյտանա չըզըպ մէլէյի ուգուն վազըթ իշպալ էտէրլէր: Ագըպէթ, 40 ընճը այթթտէ ախրը գէմանա վասըլ օլարագ թէքրարէն շիմալ վէ ճէնուպ փատիշահլ

լարընտան սրահս էտէր: Հիւքիւմէթի Իսքէնտէրիյէնին թագսիմինտէն սօնրա չիմալ վէ ճէնուպ թարաֆլարընտա պուլունան էյալէթլէր չիմալ վէ ճէնուպ փատիչանըզլարը ետա օլունուպ, օլ ճիվարլարտա պուլունան հիւքիւմէթլէր տախի տախիմա « Շիմալ փատիչանը » վէ « ճէնուպ փատիչանը » թէսմիյէ օլունաճագլարտըր: Պինտէն ալէհ ախըրըզէմանտա Լիսիմագիւսըն զէմանը սալթանաթընտա Բումէլի վէ Պիւթանեա արաղիսինին թէշքիլ էյլէտիկի էյալէթտէ սալթանաթ սիւրմէքտէ պուլունան տէվլէթ տախի Լիսիմագիւսըն զէմանընտա օլտուղու միւսիլիւ Շիմալ տէվլէթի իթիպար օլընմալը տըր: Մա մա ֆիհ Լիսիմագիւսըն սալթանաթ սիւրտիւկիւ էյալէթլէրին մէրքէզի օլան Իսթանպուլտա պուլունան փատիչան տախի թի Դանիէլին օն պիրինճի պապընըն սօն այէթլէրինտէ Շիմալ փատիչանը իսմիյէ գիւքը օլունամուշտըր: պիզիմ կիւնիւմիղատէրի թիւրք հիւքիւմէթինի էյմա էյլէտիկի չիւպհէտէն վարէսթէ տիր:

Շիմալ փատիչանը վէ անըն ազրպէրի.

Մէլէք զըրգ տէօրտիւնճի այէթտէ չիմալ փատիչանընտան պէր վէճհի զէյր պահս էտէր. « Լաքին շարգտան վէ չիմալտան կեիկն իսապէր անը միւզթարիպ զըրաճագ, վէ պիր չօգ ատէմլէրի հէլաք վէ թէլէֆ էթմէք իւզրէ զազապը չիտտէթլէ չըգաճագ տըր:» Իշպու նիւպուվլէթ կէրէք 1853 տէ Գըրըմ վէ կէրէք 1878 տէթի սօն մուհարէպէ հէնկեամընտա Բուսիա հիւքիւմէթինին չիմալ շարգ վէ զարպ ճիհէթլէրինտէն Օսմանը հիւքիւմէթի իւզէրինէ հիւճիւմ էյլէմէսիլէ վէ խուսուսա թիւրքիւն Բումլար, Պուլկարլար, վէ էրմէնիլէր իւզէրինէ արշ էյլէյիպ զըթալը աղլիմ իճրա էյլէմէսիլէ էրմալ օլունտը:

Դանիէլին 11 ինճի պապընըն սօն այէթլէրի էվրօփանըն ալէտտէվամ պէքլէմէքտէ օլտուղու, վէ արթըգ փէք չօք կէճիքմէյէճէք օլան իքի վուգուաթտան եանի թիւրք հիւքիւմէթինին Իսթանպուլտան թարտ ու թէպիտ վէ մահվ ու նապէտիտ օլունաճաղընտան պահս էտիյօր: Միւտտէթի մէտիտէտէն պէրու պէքլէնիլմէքտէ օլան վուգուաթը մալիւմէ հագզընտա մէլէք « Վէ սէրայլար կիպի օլան չատըրլարընը տէնիղլէր արասընտա, կիւզէլ վէ մուգատտէն տաղտա գուրաճագտըր. լախիս օ Գիհայէթիկն վարաճագ, վէ անա էարսըմ հեհն պուլունմայանագ սըր: » տէյու պուլուրույօր: Դան. 11, 45:

Վագա՛ւ Իսթանպուլ տախի տէնիղլէր պէյնիտէ իսէտէ Մէլէյին վասֆ ու թարիֆինէ միւթապըգ կէլէմէզ: Սուլթան լէնտի սէրայլար կիպի օլան չատըրլարընը տէնիղլէր արասընտա կիւզէլ վէ մուգատտէն սաղսա գուրաճագսըր:» Մահալը մէքքիւր անճագ Երուսաղէմ օլա պիլըր թի չիմտի պիլէ թիւրք վէ արապ լիսանլարընտա « Գուտս » նամըլլէ ետա օլունուր: Շու հալտէ թիւրք հիւքիւմէթինին թիւրսիի սալթանաթընընիսթանպուլտան ըէֆ էտիլէրէք Երուսաղէմտէ թէէսիս էտիլէճէյի վաղիհէն պիլտիրիլմէքտէ տիր: Վէ իշթէ օլ վագըթ տէվլէթի մէքքիւրէնին սօն սաաթը վուրմուշ օլտըրընա աւլա շէքք ու չիւպհէ էտիլէմէզ:

Անըն սօն վագըր.

Լաքին տահասը վար: Մէլէք սէօղիւնէ տէվամ էտէրէք տէյօր թի « Վէ օլ վագըթտա գավմընըն օղուլարը իչիւն տուրան պէօյիւք ըէիս Միքայէլ գալգաճագ, վէ միլլէթ օլալըտան պէրու թա օլ վագթա գատար վուգու պուլմամը պիր մուգայագա վագթը վուգու

պուլաճագորր. վէ օլ վազըթտա սէնին գալմըն, եանի քիթապտա մուհարէր օլանլարըն ճիւմլէսի նէճաթ պուլաճագորր. վէ եէրին թօփրաղընտա ույու.եանլարտան չօգլար՝ պազըսը էպէտի հայաթա վէ ոլազըսը հագարէթ վէ էպէտի բէզալէթէ ույանաճագլար:» Դան. 12, 1.

Թիւրքլէր իսթանպօլու թախլլէ էտեճէքլէրմի, վէ նէ՞ վազըթ: Անլէրին հիւքիւմէթի մանվ օլաճագ՞մը, վէ նէ՞ զէմանս Պիր չօգ միլլէթլէր ազիմ մէրազլէ իչպու սիւալլէրին ճէվապընը արամագտա տըրլար. լաքին պուլարըն ֆէվգինտէ աթիտէքի սիւալ վար տըր. պու շէյլէրտէն սօնրա նէ՞ օլաճագ: Իչպու սօն սիւալա Բէլլամ Ուլլահ շէօյլէ ճէվապ վէրէյօր. « Օլ վազըթսա » միլլէթ օլալըտան պէրու վուգու պուլմամը պիր մուգապագա վազթը վուգու պուլաճագորր: Տիւվլէլի մուազ-դամանըն հագիգի գօրգուլարը օլ վազթը պիգէ կէօսթէր-տիլէր: Վէ իչպու ումումի վէ միւսիպէթ էնճամ պիր մուհարէպէնին էօսիւնիւ ալմագ իչիւն տիր քի տէվլէթլէր թիւրքիայը սէտտ իթթիխազ էթմիչլէր, վէ անըն միւմքին օլա պիլտիկի գատար պագաորնա չալըչաճագլար տըր: Ձիրա տիւվլէլի մէգքիւրէ՝ օլ սէտտին մանվըլէ խարապլէյէթ սէլինին հէր թարաֆը իսթիլա էտէճէյինի պիլիլէր: Պահս օլուհան մատտէ իւզէրինէ Բէլլամ Ուլլահ իլէ տիւվլէլի մուազգամա հէմէֆքեար տըրլար:

Միլլէթ օլալըտան պէրու միսլի վուգու պուլմամը պիր մուգապագա վազթընա քի՞մ մուհթագըր տըր. քի՞մ Ձիրի զէմին իւզէրինտէ միսլի կէօրիւմէմիչ մուսիպէթի ումու-մի վազթընա մուհթագըր օլմայան՝ թիւրք հիւքիւմէթի-նին մանվընա ինթիզար էտէմէգ: Պինաէն ալէյ՝ վաիզլէր, գօնֆէրանս իճթիմա էյլէյէնլէր, վէ տիլանէթ զազէթա-լարը Օսմանը տէվլէթինին մանվ ու ինգըրազը նիլէթիլ-

լէ վէլվէլէլէր էտիպ ճէնք նիտալարը սալը վէրմէքտէն խէ, կէճէ կիւնտիւզ աղըզլարընտան պըրագամտըզլարը վէ լաքին մանասընը պիւսպիւթիւն թաղէրի էյլէտիքլէրի սուլի ու սալահ Ինճիլինի վազ էյլէսէլէր, պին գաթ զլյատէ խալըրը վէ ֆաիտէլի սուրէթտէ իչլէմիչ օլուր-լար իտի: Ձիրա սուլի ու սալահ Ինճիլինի հագիգի սու-րէթտէ վազ էթմէլէրիլլէ թիւրք հիւքիւմէթինին հիյնի մանվընտա ճիհան իւզէրինէ կէլէճէք մուգապագա վազ-թընտա սէլամէթի բապանիտէ պագի վէ էմին գալմագ եօլուհու թուլմուչ օլուրլար իտի: Պու իչի քի՞մ իճրա էտիյօր: Մուգապագա վազթընա քի՞մ հաղըրմանըյօր: Ձիրա վազթը մէգքիւր եալընըզ վուգու պուլաճագ մուհարէպէլէր սէպէպիլլէ միւգապագա վազթը օլմայըպ ճէնապը Հագըրն տիւնեա իւզէրինտէ իճրա գըլաճաղը շէրիաթ նօթաի նազարըլա տախի մուգապագա վազթը տըր: Պու վազթըն հէման ագապլինտէ գըյամէթի էմվաթ շէրիաթ վէ մուհաքէմէ վուգու պուլուպ հէր շէյին սօնու կէլէճէք տիր: Պահս օլուհան իչպու վուգուաթ Բիւթիւպը Մուգատտէսէնին հիւքիւմէթի Օսմանիյէտէն պահս էյլէ-տիկի իւչիւնճիւ գըսմընտա սէրահէթէն պէյան օլուհմուչ տըր: Վահիլին օն ալթընճը պապը, ճէնապը Հագըրն զազապընը իքմալ էտէն սօն ալթը պէլալարտան պահս էտէր:

Ճէնապը Հագըրն զագապըրն պէլալարը

Մէգքիւր պապտէ ալթընճը պէլա պէր վէճհի աթի թարիֆ օլուհմուչ տըր. « Վէ ալթընճը մէլէք քէնտի թասընը պէօյիւք Ֆրաթ (Եփրատ) ըրմաղը իւզէրինէ պօշալթորգտա՝ անըն սույու չէքիլտի՝ թա քի չարգտան կէլէն մէլիքլէրին եօլու հաղըրլանա: »

Երմէնիսթան տաղլարընտան էնիւ Աճէմ քէօրֆէզինէ տէօքիւլէն Ֆրաթ ըրմաղընըն իւզէրինտէն Քէտօրլաօմէրին կիւնլէրինտէն թա շիմտիյէ գատար Շարգ վէ Ղարպ փատիշահլարը իսթէտիքլէրի գատար կէչիպ տէօնմիշլէր վէ հիշ պիր տէֆապընտա անլէրէ եօլ վէրմէք իւզրէ ըրմաղըն սույու գուրուճամըշ եախօտ չէքիլմէմիշ տիր Պինաէն ալէհ մէգքիւր իպարէնին ըրմաղա հիշ պիր շիմուլի օլամազ: Օլ հալտէ նէ՞ անլաթտըրըր: Օն եէտինճի պապըն ծնպէշինճի այէթինտէ սուլար ճէմաաթլար վէ միլլէթլէր տիր տէյու մուհարրէր տիր: Շարգտան կէլէն մէլիքլէրին եօլուճու հազըրլամազ իւզրէ Ֆրաթ ըրմաղը սուլարընըն գուրուճապը մէգքիւր ըրմաղը թահթը հիւքմիւնտէ պուլուճտըրան հիւքիւմէթին մահվ ու խարապիյէթինի իյմա էտէր: Օլ հիւքիւմէթ իտէ թիւրք հիւքիւմէթի օլտուզընտան հիւքիւմէթի մէգքիւրէնին ախըրընը Քէլամ Ուլլահ պէթէքրար վլազիհէն պիլտիրիյօր: Օսմանլը տէվլէթինին մահլընտան սօնրա քիւթիւպի մուզատտէսէնին պէյանը մուճէպինճէ նէյէ՞ մուսթաղըր պուլուճամալըզզ եօլ հազըրլանտրգտան սօնրա շարգ փատիշահլարը նէ եափաճաղար: Աթիտէքինի օգուլալըմ:

« Վէ էթտէրին աղընտան, վէ ճանաւարըն աղընտան, վէ քեազիպ փէյղամպէրին աղընտան գուրպաղըլար միսիլլիւ իւշ նափաք բուհըն չըգտըղընլ կէօրտիւմ: Ձիրա պուճար ալամէթլէր կէօսթէրէն ճինն բուհլարը օլուպ՝ պիւթիւն տիւնեանըն մէլիքլէրինի հէր շէյէ գատիր Ալլահըն օլ պէօյիւք կիւնիւնիւն մուհարէպէպինէ ճէմ էթմէք իչիւն, անլէրին եանընա կիտէրլէր: (Իշթէ խըրազ կիպի կէլիւրիմ. նէ՞ միւպարէք տիր ույանըգ տուրուպ չըպպազ կէզմէմէսի, վէ ալպը կէօրիւնմէմէսի իչիւն քէնտի էօվապընը հըֆզ էտէն քիմսէ) Վէ անլէրի

Իպրանիճէ Սրմաճէտտօն տէնիլէն մահալէ ճէմ էթտիլէր: Վէ եէտինճի մէլէք քէնտի թապընը հաւայա պօշաթտրգտա թէմամ օլտու՝ տէյէրէք սէմանըն հէյքէլինտէն՝ թախթտան պիր պէօյիւք սէտա կէլտի »

Ույանըգ օսուուպ օուա էրմէ կլգէմմ սիր :

Քիւթիւպի մուզատտէսէտէ՝ Օսմանլը հիւքիւմէթինտէն պահս օլուճան իւշ գըրմալարը միւթալաա էտէրէք կէօրտիւք քի աղա եանըմազ օլան Քէլամ Ուլլահ հէր իւչիւնտէ աախի հիւքիւմէթի մէգքիւրէնին նիհայէթինի պիլտիրտիքտէն պաշա, օլ էսնատէ վուգու պուլաճազ ումումի աֆէթլէրի, միւսիպէթ էնճամ մուհարէպէլէրի, վէ հէման ազապինտէ տախի Րապպըն ինթիշամլէ կէլիլինի, վէ տիւնեանըն սօնուճու խապէր վէրիյօր: Պինապէրին Օսմանլը տէվլէթինին սօնընա ինթիզար էտէն պէհէմէհալ տիւնեանըն տախի սօնընա մուսթաղըր օլմալըտըր: Իշպու վազաայա՝ հազըր պուլուճան քի՞մ տիր Ա՛հ, Բրիստոսա թապի օլան քիմսէլէրին իլք վէ եէկեանէ վազիֆէլէրի քեաշքի Անըն իրատէթինի իճրատը օլա իտի: Իշպու վուգուաթլարա թէէմին օլարազ մուսթաղըր պուլուճան Սրիսթիյանլար՝ անլէրի զէմինին քեաֆֆէի էհալիսին գուլազլարընա եէթիշտիրմէտիքճէրահաթ էթմէմէլի վէ սոււ օլմամալըտըրլար, թա քի թէլաաքեարը հասրէթլէ պէքլէյէն հէր ֆէրտ՝ անըն նէզտինէ կէլէ պիլտին: Անը հէր գապուլ էթմէք իսթէյէն հազըր օլա պիլիր: Վէ ճիւմլէսի ույանըգ տուրուպ ալէտտէվամ տուա էթմէլիտիրլէր թա քի՝ « պու օլաճազ շէյլէրտէն գուրթուլուպ Իպն-իւլ-ինսանըն հուգուրընտա տուրմաղա լալըգ օլալար: » Ղուկ. 21. 26:

Ասլա եանըմազ օլան Քէլամ Ուլլահ պիլգէ իթապար

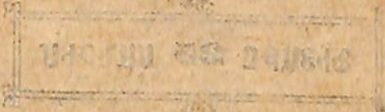
էտիցօր քի, Հիւքիւմէթի Օսմանիյէնին մահվ ու խարա-
 պիյէթիինն ագապինտէ ումումի պիր մուհարէպէ վազը
 օլուպ եէր, իւզէրինտէ միլլէթլէր մէվնուտ օլալտան
 պէրու միսլի կէօրիւմէմիշ պիր սըզլէթ վէ Ֆէլաքէթ
 վուգու պուլաճագորրո տիւնեատա տիւվէլի մուազզամա-
 նըն տախի հէր պար ինթիզար էյլէմէլէրիլէ պէրապէր
 վուգուրնտան գիյատէսիյլէ գօրգալարը թէնլիքէնին
 զուհուրընը միւմքին մէրթէպէ թէէլիի էյլէմէյէ ճան
 ու տիլտէն զայրէթ էյլէտիքլէրի տախի կէօղիւմիւզիւն
 էօնիւնտէ տիր:

Իշպու մէսէլէնին շու զարիպ ճիհէթիինի գիքը էտէլիմ:
 Եանի պիզզաթ թիւրքլէր տախի թամմ պու վուգուաթ-
 լարա մուսթազըր սըրլար, շէօյլէ քի Իսթանպուլտան
 սիւրիւլիւպ թախթը սալթանաթլարընը Երուսաղէմէ
 նազլ էյլէտիքլէրինտէ, շէհրի մէգքիւրտէն տախի քէն-
 տիլէրինի թարտ էյլէմէք իւզրէ միլլէթլէրին գըյամընա
 միւնթազըր օլտուզլարընը, վէ պուշլարըն աղապինտէ
 տիւնեանըն սօնուսուս կէլէճէկինի անլէր պիլէ քէշֆ
 էյլէմէքտէ տիրլէր: (*)

Քէլամ Ուլլահըն իւշ միւսթէլիֆ գըսըմլարընտա
 իխպար էտիլէն կէրէք թիւրքլէր, վէ կէրէք պու շէլէրէ

(*) 1895 սեճեհիմից սեպտեմբեր վէ հոկտեմբեր այլարնա, հարանպօլա
 պուլուսուզում էսնաէ օայանը իքիմաս պիր խիսթիյանըն պանա ցազ
 էյլէսիլիմէ ցազաէն, պիր գասք իլէ էյլէսիլի պիր միւպանասս սըրսընա
 սիւվէլի սայիւրէնից սէսիւէ վէ բէարուգաքոյլէ հարանպօլան քարս էսիլէրէ
 Երուսաղէմէ շէիլէնէլէրիմի, վէ օրասա սախի խիսթիյան սէվէլէրի քար-
 Ֆանան իւզբրլէրիմէ հիւնիւմ օլունանազըրը, վէ օլ վազքք Մեսիմ իլէ
 Մուհամմէսից կէլէնէկիցի մէրզում գասք սէօլլէմից սիւ: Մուհամմէսից գուհուր
 պեր քարան էսիլիքէ, գասընը ինքիպար էյլէսիլի վուզուաթլար քամմ
 հազիգաք Քէլամընը իխպար էյլէսիլի վուզուաթլար մուվաճըզ կէլի-
 կիմէն պու Եօլա Ֆիէ միւնասիպ ցազարիյաքս (Ենուրիւն) պուլու-
 մաւ քը:

ալազատար օլան տիւվէլի սաիրէ թարաֆընտա գօրգու-
 լուպ ինթիզար օլունան պիր վազաայա ճիւմլէմիզ
 պէքլէ՞մէմէլիմիլիզ: Բապպըմըզ քէնտի ինայէթ վէ
 մէրհամէթիլլէ մէգքիւր թէպլիղաթա քեաֆֆէմիզի
 վազըֆ վէ մալլումաթտար էյլէլիպ իզնա վէ հազըր
 էյլէսին: Վէ իշպու մուհիւմ խապարի՞ տիւնեանըն
 ինթիւալարընա գատար կէճնտէրսին թա քի միւշանատէ
 էտիլէն ալամէթլէրէ նազարէն զուհուրը հէր վէճնլէ
 եազըն օլան տէհշէթամիզ վուգուաթլարա պիւթիւն
 ճիհան միւհէյյա օլա պիլսին Ամին:

Ինչպիսիք ստորոն այնպիսի խրեւելի
 միւրանապ էրմիլի սիլէր:

